

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-45-13>

УДК 336.774

НАПРЯМКИ МОДЕРНІЗАЦІЇ ПРОДУКТІВ КРЕДИТУВАННЯ ФІЗИЧНИХ ОСІБ

DIRECTIONS OF MODERNIZATION OF LENDING PRODUCTS FOR INDIVIDUALS

Козлов Вадим Петровичкандидат економічних наук, доцент,
Донецький національний університет імені Василя Стуса
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5454-4797>**Сидоренко Інна Іванівна**магістрант,
Донецький національний університет імені Василя Стуса
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4591-5231>**Kozlov Vadym, Sydorenko Inna**
Vasyl' Stus Donetsk National University

Стаття присвячена актуальним питанням модернізації продуктів кредитування фізичних осіб в Україні. Кредитування фізичних осіб постійно розвивається, не зважаючи на негативний вплив політичних та економічних факторів. Доведено, що банки з метою покращення своїх конкурентних позицій на ринку кредитування фізичних осіб можуть піти або шляхом розробки нових видів банківських продуктів, або проводити модернізацію банківських продуктів. Аналіз, проведений на основі даних НБУ показав, що в Україні спостерігається постійне збільшення кількості емітованих банківських карток, тому удосконалення кредитування за кредитними картками є основним напрямком модернізації банківського кредитування фізичних осіб. Приведено характеристику перспективних напрямків модернізації кредитування фізичних осіб: розробка і впровадження мобільних застосунків; формування банківської екосистеми; впровадження технології штучного інтелекту. Наведено коротку характеристику банківських карток з новими технологіями, які забезпечують модернізацію кредитування фізичних осіб.

Ключові слова: кредитування фізичних осіб, модернізація кредитних продуктів, банківська картка, штучний інтелект, банківська екосистема.

The purpose of the article is to analyze the current state of bank lending to individuals on the basis of transactions with bank cards, to identify trends in the development of this type of lending and directions of its modernization. To analyze the dynamics of bank cards issuance, materials posted on the NBU website were used. The main methods of the research are analysis and synthesis (in the study of actual data, identification of problems and trends in the development of bank lending to individuals). Lending to individuals is constantly developing, despite the negative impact of political and economic factors. It is proved that banks in order to improve their competitive position in the market of lending to individuals can either develop new types of banking products or modernize banking products. However, the development of new products requires significant investment and time, while modernization does not involve significant investment and can quickly yield positive results. The analysis based on the NBU data showed that there is a constant increase in the number of issued bank cards in Ukraine, so the improvement of credit card lending is the main direction of modernization of bank lending to individuals. The characteristics of promising areas of modernization of lending to individuals are given: development and implementation of mobile applications; formation of a banking ecosystem; introduction of artificial intelligence technology. A brief description of bank cards with new technologies that provide modernization of lending to individuals is given. An important direction in the development of banks' operations on lending to individuals is the development of an online banking platform with API service, which allows to expand the types of services provided to the bank's customers. Through the development and implementation of card credit programs based on new digital technologies, banks will ensure the expansion of lending to individuals and increase the profitability of their activities.

Keywords: lending to individuals, modernization of credit products, bank card, artificial intelligence, banking ecosystem.

Постановка проблеми. Банківське кредитування фізичних осіб в сучасних економічних умовах представляє собою напрямок банківських кредитних послуг, який активно розвивається. Однією з причин такого активного розвитку можна назвати широкий перелік кредитних продуктів, які пропонуються банками клієнтам-фізичним особам. Кредитування фізичних осіб відіграє значну роль в економічному розвитку країни, так як прискорює реалізацію товарів, стимулює зростання виробництва а також виконує соціальну функцію – сприяє покращенню умов життя населення. Актуальність теми дослідження пояснюється необхідністю пошуку можливостей для розширення банківського кредитування фізичних осіб за рахунок модернізації, або впровадження нових кредитних продуктів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Розвиток банківського кредитування фізичних осіб досліджували такі українські вчені, як Москальов А. А., Стельмах А. А. [1], Савлук М. І., Мороз А. М., Пуховкіна М. Ф. [2] та інші. В працях цих науковців розглядаються основні теоретичні та практичні аспекти діяльності банків у сфері кредитування фізичних осіб.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. В умовах поширення впливу політичних і економічних чинників на розвиток кредитування фізичних осіб потребують досліджень проблеми модернізації існуючих банківських продуктів і впровадження в діяльність банку нових кредитних продуктів для фізичних осіб.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є аналіз сучасного стану банківського кредитування фізичних осіб на основі операцій з використанням банківських карток, визначення тенденцій розвитку такого виду кредитування та напрямів його модернізації.

Виклад основного матеріалу дослідження. У сучасному світі кредитування фізичних осіб займає все більшу частку серед видів банківського кредитування. Цей вид банківського кредитування постійно розвивається і вдосконалюється, так як розширення кредитування фізичних осіб стимулює зростання сукупного попиту в економіці шляхом впливу на такі його складові, як витрати домогосподарств та інвестиції підприємницького сектору. В Україні значний вплив на розвиток банківського кредитування фізичних осіб чинить низка макроекономічних факторів. Таких, як темпи росту ВВП, рівень інфляції, рівень облікової ставки НБУ, рівень бан-

ківських процентних ставок, рівень життя населення тощо.

Банківське кредитування фізичних осіб може розвиватися двома шляхами:

- розробка нових видів банківських продуктів;
- модернізація продуктів, які довгий час пропонуються клієнтам банків, користуються попитом і є вигідними для банку [1].

Розробка нових банківських продуктів пов'язана зі значними інвестиціями, потребує часу і не завжди дає очікуваний результат. Тому, враховуючи співвідношення витрат і результатів, більш ефективним для банку є модернізація окремих продуктів з метою підвищення їх якості.

Одним з актуальних напрямків діяльності банків в Україні у сучасних умовах є випуск і обслуговування банківських карток. З кожним роком збільшується кількість емітованих банківських карток, вдосконалюється їх обіг.

За даними НБУ станом на 01.06.2022 р. в Україні всього було емітовано платіжних карток 103,6 млн. штук, що на 13% більше ніж станом на 1.01.2022 р. За травень 2022 р. кількість операцій з використанням платіжних карток, емітованих українськими банками, в Україні та за її межами становила 637 млн. на суму 573,7 млрд. грн. Кількість операцій у порівнянні з січнем 2022 р. зменшилася всього на 3,4%, а якщо говорити про суму таких операцій, то вона зросла на 31,5%. За офіційними даними у травні 2022 р., найбільша частка операцій із використанням карток припадає на операції по розрахункам в торговельній мережі – 53,9%, або 317 млн. Сума операцій по розрахункам в торговельній мережі становила 24,5% від усіх безготівкових операцій. За сумою найбільша частка операцій з використанням карток припадає на операції переказу між картками – 57%, або операцій на 225,2 млрд. грн.

З січня 2022 р. до травня цього ж року відбулося скорочення загальної кількості безконтактних платіжних карток на 6% та токенизованих платіжних карток на 15%. Але ці картки є популярними, про що свідчить значна частка безконтактних та токенизованих платіжних карток серед усіх активних карток – 60% (у січні – 58%). Загалом на сьогодні токенизованою є приблизно кожна шоста активна платіжна картка, а кожна друга є безконтактною [2].

Хоча в Україні функціонують переважно карти закордонних платіжних систем, НБУ створив платіжну систему НПС «ПРОСТІР» з дотриманням відкритих міжнародних стан-

дартів. Станом на початок 2022 р. було емітовано більше 600 тис. карток «ПРОСТІР» [3].

Кредитування за кредитними картками вважається одним з перспективних напрямків модернізації банківського кредитування фізичних осіб. Такий вид кредитування є популярним банківським продуктом, так як дає можливість клієнту використовувати банківську картку і як платіжну, і як кредитну. До того ж кредитні гроші можна використовувати в межах кредитного ліміту в будь-який час без необхідності звертатися в банк. Повертати залучені гроші банку також можна у довільний час.

Банки зацікавлені у випуску та обслуговуванні кредитних карток, так як з'являється можливість скоротити кількість операцій, які необхідно проводити у відділенні банку і відповідно зменшити кількість відділень, штат співробітників.

На основі кредитних карток можна впроваджувати нові цифрові технології, збільшувати кількість послуг для клієнтів, підвищувати якість їх обслуговування, знижувати собівартість послуг для банку.

Функціонування кредитних карток пов'язано з акумуляцією банком додаткових доходів за рахунок операційних комісій, що виникають при обслуговуванні карток (плата за видачу готівки, за перерахування коштів, за річне обслуговування тощо). Такі комісії становлять значну частку доходів банку, а в той же час є непомітними для клієнта. До того ж клієнт сам вирішує, або проводити операцію з комісією, або без комісії, у нього є вибір. Наприклад, клієнт може не знімати готівку, а оплатити покупку картою; не знімати готівку в банкоматі, а отримати її в касі банку [4].

Головною перевагою кредитних карток перед іншими банківськими кредитами є можливість отримання кредиту без необхідності узгодження з банком умов використання коштів, наприклад, його цільового використання, та можливість після погашення кредиту відновити кредитну лінію (максимальний розмір кредиту, встановлений банком для конкретного клієнта).

На практиці кредитні картки використовуються власниками по-різному, виходячи з особливостей споживчої поведінки. Найбільш поширеними є три види споживчої поведінки, яким відповідають конкретні умови кредитних карток.

До першого виду споживчої поведінки належить можливість користуватися кредитними коштами у пільговий період, коли плата

за кредит мінімальна, або користування кредитом є безкоштовним. До закінчення пільгового періоду (наприклад, через 30 днів) гроші у повному розмірі необхідно повернути на свій картковий рахунок.

Другий вид споживчої поведінки пов'язаний з використанням картки для безготівкових розрахунків, коли за допомогою кредитної картки здійснюється оплата товарів чи послуг на всю суму кредитного ліміту одразу після отримання картки. При цьому основна сума боргу з процентами погашається рівномірно протягом відповідного періоду (як правило протягом 12 місяців) шляхом внесення грошей на картковий рахунок.

При третьому виді споживчої поведінки кредитна картка використовується для отримання готівки. Як правило, сума кредиту готівкою в межах кредитного ліміту знімається з рахунку одразу після отримання картки. Погашення заборгованості відбувається на протязі відповідного періоду (наприклад на протязі 12 місяців) рівномірними виплатами, які включають погашення основного боргу і процентів. Платежі можуть здійснюватися в касу банку, через термінали, онлайн-банкінг тощо.

Від того, на який вид споживчої поведінки розраховує банк, залежать умови надання, види та кількість сервісів, які пропонуються за конкретним картковим продуктом. Так, в залежності від виду споживчої поведінки відрізняються процентні ставки за картковими кредитами. Середня реальна річна процентна ставка за першим видом – 0,6% річних (мінімальна – 0% річних, максимальна – 13% річних); за другим видом – 52% річних (мінімальна – 37% річних, максимальна – 77% річних); за третім видом – 63% річних (мінімальна – 47% річних, максимальна – 101% річних) [5].

Значні можливості для модернізації банківських кредитних продуктів з'явилися з розвитком інформаційних технологій та розширенням надання банківських послуг через Інтернет. Перспективним напрямком розвитку кредитування є запровадження застосунків для мобільних телефонів. Сучасні клієнти, представники «цифрового» покоління, широко використовують мобільні телефони у повсякденному житті і бажають за його допомогою отримувати такі банківські послуги та продукти, які вирішують конкретні проблеми конкретної людини. В цих умовах банки повинні змінюватися і намагатися задовольняти якомога більше потреб своїх клієнтів у різних сферах життя.

Такі зміни можуть відбуватися шляхом впровадження моделі банку як екосистеми, яка об'єднує на одній платформі партнерів банку, що надають послуги фінансового та нефінансового характеру. Банківська екосистема зможе задовольнити велику кількість потреб клієнтів, запропонувати їм високого рівня клієнтські сервіси, в тому числі і у сфері кредитування фізичних осіб.

Великі можливості для підвищення якості обслуговування клієнтів дає впровадження технології штучного інтелекту, яка дозволяє прискорювати операції, забезпечувати індивідуальний підхід в обслуговуванні клієнтів, захищати їх персональні дані.

Штучний інтелект можна використовувати для розвитку карткових операцій банку. Так чат-боти можуть давати консультації щодо банківських карток (цілодобово, сім днів на тиждень).

За допомогою штучного інтелекту спрощується та прискорюється виявлення випадків шахрайства за банківськими картками, здійснення кредитного скорингу для оцінки кредитоспроможності користувачів кредитних карток.

Серед банківських карток з новими технологіями, які впроваджуються в практику діяльності банків, можна віднести такі картки:

- банківські картки з кодом безпеки, що змінюється. При цьому в картку вмонтовано міні-екран, на якому відбувається періодична зміна коду безпеки, але пін-код не змінюється;
- банківські картки с біометричним захистом, тобто які мають сканер відбитків пальців;
- банківські картки, призначені для роботи відразу з декількома рахунками;
- банківські картки із прихованим номером, коли на карті лише 4 або 8 символів замість 16-значного номера картки. Щоб отримати доступ до основного 16-значного номера картки необхідно ввести окремий пароль на вбудованій клавіатурі.

Ще одним напрямком розвитку операцій банку, в тому числі і операцій кредитування фізичних осіб, є розвиток банківської

онлайн-платформи з сервісом API (відкритого банкінгу), що дозволяє клієнтам отримувати через сайт або банківську програму доступ до продуктів та сервісів усіх фінансових і нефінансових організацій, які зробили свої послуги доступними через такі банківські платформи (роздрібні купівлі, бронювання готелів, авіаквитків, замовлення таксі послуги зв'язку тощо).

З розвитком нових технологій змінюється традиційна роль банків, так як вони можуть виступати одночасно як радники (Advice Provider), і як агрегатори цінностей (Value Aggregator), реалізуючи тим самим ширший функціонал посередництва (Access Facilitator) [6].

Висновки. Кредитування за кредитними картками є таким видом банківського кредитування фізичних осіб, що постійно розвивається в Україні. Аналіз показав, що на протязі 2022 р. спостерігається тенденція зростання кількості емітованих банківських платіжних карток, кількості операцій з їх використанням та суми таких операцій. Практично всі сучасні платіжні картки можуть використовуватися у якості кредитних, так як мають кредитний ліміт. При розробці умов кредитування з використанням кредитних карток банк враховує особливості споживчої поведінки клієнта-фізичної особи. В сучасних умовах цифровізації і впровадження цифрових технологій значно розширюються можливості для кредитування фізичних осіб на основі банківських карток. Проводити розрахунки, в тому числі і за рахунок кредитних коштів, можна через Інтернет, за допомогою застосунків для мобільного телефону, в рамках банківської екосистеми, з використанням штучного інтелекту тощо.

У майбутньому закріпити свої позиції у конкурентній боротьбі і розширити кредитування фізичних осіб, в тому числі і з використанням кредитних карток зможуть тільки ті банки, які будуть створювати систему інтернет-банкінгу, що максимально відповідає потребам клієнтів, із застосуванням інноваційних цифрових технологій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Москальов А. А., Стельмах А. А. Сучасний стан та заходи стимулювання кредитування фізичних осіб в Україні, *Scientific journal «ЛОГОС. The art of scientific mind»*. 2018. № 1. С. 42–45. URL: <https://ojs.ukrlogos.in.ua/index.php/2617-7064/article/view/64>.
2. Обсяги безготівкових розрахунків в Україні зростають, попри війну. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/obsyagi-bezgotivkovih-rozrahunkiv-v-ukrayini-zrostayut-popri-viynu>.

3. ПРОСТІР: український платіжний простір. URL: https://www.prostir.gov.ua/uploads/files/PROSTIR_consumer_info_ua.pdf.
4. Савлук М. І., Мороз А. М., Пуховкіна М. Ф. Гроші та кредит: підручник. Київ : КНЕУ. 2002.
5. Звіт за результатами дослідження ринку банківського споживчого кредитування (четверта хвиля). (2021) Київ. URL: <https://www.sapiens.com.ua/publications/socpol-research/186/Ukr-Banks-Mystery-Shopping-Report-Oct-2021.pdf>.
6. Лунякова О. В., Лунякова Н. А. Развитие каналов кредитования в условиях перехода к цифровой экономике: моделирование спроса. *Финансы: теория и практика*. 2018. № 5. С. 76–89. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/razvitie-kanalov-kreditovaniya-v-usloviyah-perehoda-k-tsifrovoy-ekonomike-modelirovanie-sprosa/viewer>.

REFERENCES:

1. Moskalov, A. A. & Stelmakh, A. A. (2018) Suchasnyi stan ta zakhody stymulivannia kredytuvannia fizychnykh osib v Ukraini [The current state and measures to stimulate lending to individuals in Ukraine]. *Scientific journal «ΛΟΓΟΣ. The art of scientific mind»*, 1, 42–45. Retrieved from: <https://ojs.ukrlogos.in.ua/index.php/2617-7064/article/view/64> [in Ukrainian].
2. Obsiahy bezgotivkovykh rozrakhunkiv v Ukraini zrostaiut, popry viinu [The volume of non-cash payments in Ukraine is growing, despite the war]. Retrieved from: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/obsyagi-bezgotivkovykh-rozrakhunkiv-v-ukrayini-zrostayut-popri-viynu> [in Ukrainian].
3. ПРОСТІР: ukraïnskyi platizhnyi prostir [PROSTIR: Ukrainian payment space]. Retrieved from: https://www.prostir.gov.ua/uploads/files/PROSTIR_consumer_info_ua.pdf.4. [in Ukrainian].
4. Savluk, M. I., Moroz, A. M. & Pukhovkina, M. F. (2002) Hroshi ta kredyt [*Money and Credit*]. Kyiv: KNEU. [in Ukrainian].
5. Zvit za rezultatamy doslidzhennia rynku bankivskoho spozhyvchoho kredytuvannia (chetverta khvylia). [Report on the results of the market research of bank consumer lending (fourth wave)]. Kyiv. Retrieved from: <https://www.sapiens.com.ua/publications/socpol-research/186/Ukr-Banks-Mystery-Shopping-Report-Oct-2021.pdf> [in Ukrainian].
6. Luniakova, O. V. & Luniakova, N. A. (2018) Razvytye kanalov kredytovaniya v usloviakh perekhoda k tsyfrovoy ekonomyke: modelirovanye sprosa [Development of lending channels in the context of the transition to the digital economy: demand modeling]. *Finansy: teoriya i praktyka*. Retrieved from: <https://cyberleninka.ru/article/n/razvitie-kanalov-kreditovaniya-v-usloviyah-perehoda-k-tsifrovoy-ekonomike-modelirovanie-sprosa/viewer> [in Russian].